

גלגוליה של תהייה פוסטמודרנית בשבילי התודעה

והרוח

מן הדין שכל ארגון חברתי בעל אפיונים היאים לטיפוס האידיאלי של החברה אליבא דמקס ובר, יתבע מחבריו את נאמנותם לנורמות, לחוקים ולמוסכמות החברתיות אותן הוא כונן. הצלחתה של חברה תיבחן בהתאם להישגיה וליכולתה להטמיע בחבריה השקפת עולם ברורה ומוגדרת אודות המציאות, על מכלול עקרונותיה, על הטבע הסובב אותה, על עצמה, על עברה, וכל זאת ביחס למטרות או לתכליות אותן היא שואפת להשיג או להגשים. הגדרה מעין זו של החברה האנושית מעוגנת בראיית עולם אידיאלית במהותה אשר הוטמעה במחשבותיהם, ברגשותיהם, בדמיונם ובפועלם של בני האדם מאז ימי קדם, על אף העובדה שבתקופות שונות קמו זרמים ניהיליסטיים או אנרכיסטיים ואחרים אשר ביטלו צורת חשיבה הוליסטית זו מכל וכול והתריסו במלל או במעש כנגד קיומה. המוסדות והארגונים שבני האדם כוננו, אורגנו ופעלו כחלק מאותה הווייה וראיית עולם אידיאלית, אשר הוגדרה בכל דור ודור מחדש על ידי מעצבי החברה ובונה. מכאן, שתיאורי החברה או הארגונים החברתיים בידי סופרי דברי הימים אינם בגדר עובדות מוצקות של מציאות טבעית מסוימת, אלא הם לעתים קרובות תוצרי העקרונות על פיהם כוננו מעצבי הדור את החברה או שאפו וערגו לכוונה כך או אחרת. תוצרים חברתיים אלו הם פרי דמיונם של אותם יוצרים ומעצבי עולם בעלי אידיאליים, אשר הגדרותיהם החברתיות טמונות בחזונם, בשאיפותיהם ובתשוקותיהם של אותם בעלי הדמיונות.

יצירת טיפוס אידיאלי של חברה, אשר עיצובו מעגן את הפער הקיים בין החזון והתיאור האידיאלי שלה לבין אופני קיומה ודרכי התנהלותה בפועל, בחייה היום-יומיים, נוכל למצוא בצורת הביטוי והתיאורים השונים של עלילות ומעשי חברות שונות בפועל, במקביל לדמיוניה את עצמה או חלומותיה על אודות עצמה או חלומותיהם ודמיוניהם של דורות מאוחרים יותר. הדבר בא לידי ביטוי בדברי הרהב והתהילה אודות החברה היוונית העתיקה, באמצעות נושאי דגלה ומעריציה המושבעים, אלה ששנים רבות

לאחר שחברה זו חלפה לה מן העולם, הטיפו בלהט להגשמת ערכיה הנעלים. בבואנו לבחון מקרוב את החברה היוונית העתיקה שקשרו לה כתרים כה רבים ורשמו לזכותה ערכים אידיאליים כה רבים עלולים אנו להתאכזב.

מבחינת התיאורים המצויים בקורותיהם של היוונים עצמם בעת העתיקה מצטיירת לנגד עינינו תמונה השונה בתכלית השינוי ממה שציפינו בהתחשב בתיאורים האידיאליים אודותיה. אף על פי שמדובר באותה יוון קלאסית, שהיא "מכורה וערש התרבות המערבית", בתוכה התהווה דיסונאנס בין התארים הנשגבים והנעלים שיוחסו לעם שישב בחצי האי הפלופונסי בעת העתיקה, לבין מעשיהם של אותם עמים יוונים בחיי היום יום שלהם. במקרה דנן, יוון העתיקה הנה הפתעה גדולה במיוחד, מאחר שבה ניתן לראות בבירור מתוך תיאוריהם של היוונים את עצמם בסיפוריהם וקורותיהם בעת העתיקה, שדיוקנם, כפי שהוא מצטייר לנגד עינינו כיום מתוך כתביהם, איננו אלא דיוקנו של מעמד אדונים אכזריים, מרושעים וברבריים בהתנהגותם, אשר דיכאו ורמסו את החלשים, וודאי שאין הם יכולים להיות מתאימים לשמש כ"אבות טיפוס אידיאליים" לדפוס החיים של חברה דמוקרטית ונאורה בימינו, הנאחזת נואשות ב"מורשת התרבות הדמוקרטית, הנאורה והנשגבה של אבות תרבות המערב".

אותה ראיית עולם דמיונית ו/או אידיאלית היא זו שעיצבה את השקפת העולם היוונית הקלאסית דורות על גבי דורות לאורך ההיסטוריה האנושית, הן ביחס לחברה והן ביחס לפרט בתוכה, והביאה ליצירת טיפוסים אידיאליים שונים (ולעיתים קרובות דמיוניים) בתקופות שונות. אותה נטייה כללית לעצב טיפוסים אידיאליים אופיינית לדמיון הקודח של החשיבה המערבית, אך המייחד את החשיבה המערבית הוא החיפוש העקבי וחסר המנוחה אחר טיפוסים אידיאליים חדשים, חדשות לבקרים. כך קרה, שבמהלך ההיסטוריה המודרנית, מתוך חיפוש קדחתני אחר מקורות הקיום האנושי, נמצא טיפוס אידיאלי חדש, בעל מקור שונה מכל מה שהיה ידוע בעבר לקיום ביחס לחברה האנושית, מקור שהפך להיות בעל השפעה עצומה על המציאות והרי הוא האינדיווידואל. מקור זה, אשר התגלה לעיני ההוגים וההרפתקנים אירופאים דווקא מתוך מצוקה חברתית גדולה של העדר יכולת לפרוק כבלים חברתיים נוקשים בדרכי מהפכה ומרד, היה מתחילת דרכו בעל אפיונים של טיפוס אידיאלי, כך שהוא עורר מעט מאוד חשד אצל השלטונות, בדבר יכולתו לפגוע ביציבות ובסד החברתי. אף אופני הביטוי ביחס לאותו אינדיווידואל היו כה מסורבלים ונשגבים בעיני רוב ההדיוטות, כך שלא נראה היה לשליטי אירופה, שנוק של ממש צפוי מאותו יליד הרוח הדמיוני, קרי האינדיווידואל.

אך כפי שהדבר קורה לעתים קרובות במציאות, דווקא הרעיון האבסורדי ביותר יכול לחולל מהפכה או לפחות להצית את אש המרד, והדברים התגלגלו כך, שמהרגעים הראשונים להתגלותו, הייתה לאינדיווידום השפעה מרשימה למדי על כלל התרבות והחברה האנושית.

למרבה האירוניה, אותו אינדיווידום בעל העצמי החוקר את עצמו, השוטח עצמו בפני כל, על מעלותיו ועל חולשותיו, היה בעל חוצפה, בעל תעוזה ובעל רצונות כיבוש כה עזים עד כדי ניסיון לפרוש את חסותו על המציאות כולה והאל שמעליה, אשר בעבר הוא זה שיצר את האדם וכוון את עולמו. האינדיווידום, האני או העצמי הוגדרו כיחידה אידיאלית, המכילה בתוכה את הרעיון בדבר היותה יסוד נעלה, בעל תכונות נפשיות-רוחניות מובהקות ייחודיות. הוא זכה לעיצוב מוגדר ולקיום ברור ומובחן היטב החל מהמאה ה-17 והגיע לשיא תהילתו בתחילת המאה ה-20. מאז כוננה יחידה זו, קרי האינדיווידום, היא עברה שינויים רבים, בהן מטמורפוזות שהיה קשה לזהותו, הן בהגדרת מהותו והן בהגדרת תכונותיו, עד ימינו אנו.

אכן, תורות הפילוסופיה הסובקייטיביסטית והאידיאליסטית ניסו להגדיר מדי פעם מחדש את האינדיווידום ואת האינדיווידואליות, ואף התוו את קווי מחשבתו של הפרט תוך כינון מעמדו החברתי-תרבותי. יצירה אידיאליסטית של דגמים שונים שעל פיהם עוצבה המציאות הפנימית של האדם הייתה מרתקת כשלעצמה, אך היא לא הובילה לכלל הסכמה בדבר מהותו ומעמדו של האינדיווידום, וודאי שלא הצילה אותו מבסיסו המעורער ונעדר הביטחון. לעתים קרובות, תוך כדי עיצוב האינדיווידום, התעלמו חלק מהתורות האידיאליסטיות הללו מקיומו החומרי וקבעו בדרכם האידיאלית קיצונית, שאין צורך במציאות חיצונית כלל וכלל על מנת לאשש את קיומו של אותו פרט. מעבר לכך, התורות האידיאליסטיות הקיצוניות נטו לפסול וקבעו שניתן להתעלם מהנחותיה, מדרישותיה או אף מחוקיה של אותה "המציאות", שכל כולה חומר ורפש, ולכן היא נקלית מיסודה, לעומת קיומו האידיאלי והנשגב של האינדיווידום הגאון בעל הרוח של הסער והפרץ.

תרומתן של התורות האידיאליסטיות הייתה בעלת משמעות מרכזית לכך שהמחשבה והדמיון לא קפאו על שמריהם. יחד עם זאת, המחשבה והדמיון יצרו אנטי-תזות רבות לכל תורה שהתקבלה בתקופה מסוימת, ולעתים קרובות הם יצרו תורות שפגעו בקיומן הן ובבסיס החופש והחירות של הרוח. מסיבות הטמונות בהתנהלות המחשבה והדמיון

ובעיקר מתוך רצון להתעלם מאותו אינדיווידום שנוצר זה מכבר, נוצרו תורות מטריאליסטיות שונות, אשר קבעו וחרצו, על פי כללי ההיגיון, השכל הישר והמדע את דבר אי-אפשרות קיומו ועתידו של האידיאל האינדיווידואליסטי. לפני כמאה שנה עלו בתרעות, תופים וחצוצרות על הבימה ההיסטורית תורות וגישות חברתיות חדשות, אשר הגדירו ומיקמו את האדם בתוך מציאות מטריאלית רבת משתתפים, אשר במסגרתה קיומו של האינדיווידום אינו בגדר האפשרי, היות והוא תמיד חלק מכלל או קולקטיב, המאופיין לעתים קרובות כנעדר פנים. המציאות החברתית המודרנית הוגדרה כבעלת זהויות מרובות ומוגדרות, אך נעדרת תכונות ייחודיות אשר על פיהן אפיינו אינדיווידום זה או אחר בתוכן. עיצוב חברתי-תרבותי קולקטיבי זה, אשר הגיע לשיאו במחצית השנייה של המאה ה-20, היה תוצר של המהפכה במדעי הטבע והטכנולוגיה, אשר רישומה ניכר בכל תחומיה של הציוויליזציה המודרנית, על כלל הממדים התרבותיים והאנושיים שבתוכה. כאן המקום להעיר, שכאשר ניסה האינדיווידום לבסס מעמדו ולכונן תרבות חדשה על בסיס העצמי הרעוע שעליו הוא ניצב, הוא לא שיער שדרישות כה רבות יופנו אליו ואף יועמד במבחנים לאין ספור, בעיקר על מנת לבחון אם האמת או השקר מצויים בשורשי הנחותיו. בחינת הרצון והעצמה של האינדיווידום הועמדו במבחן עליון בפני השקפת העולם אשר שלטה בכיפה בעת החדשה, קרי ראיית העולם המדעית-טכנולוגית, המעוגנת בתפיסה התרבותית וההכרתית של מדעי הטבע ובדרישתם הבלתי מתפשרת לחתור אחר האמת וכינון המציאות כולה על בסיס חוקיה.

העולם המודרני נראה מעוצב ומאורגן להפליא, כאשר הן האמת והן המציאות כוננו על פי אמות המידה של החשיבה המדעית-טכנולוגית, התואמת את העקרונות החברתיים-תרבותיים של התרבות המערבית. נוסף לכך, ארגון המציאות על פי קנה המידה של אותה אמת, נערך בהתאם לכללי הדקדוק המדעי-טכנולוגי, כלומר על פי חוקי שלטון העריץ של ראיית העולם והתיאוריות המתמטיות-מדעיות, הכופות את כלליהן וחוקיהן ראשית כל על עצמן, ולאחר מכן על מציאות כולה. שלטון עריצות זה התייחס בבוז ואף פסל בהינף יד כל תיאוריה, השקפת עולם או גישה שאיננה מדעית-טכנולוגית בבסיסה ואף הביא לדחיתם ולפסילתם של אותם בני אנוש אשר לא קיבלו את כללי הפיסוק, הלשון, החשיבה וארגון המציאות על פי אותה אמת מדעית-טכנולוגית. החשיבה המדעית-טכנולוגית המשיכה בדרכה ועיצבה ועודנה מעצבת את המציאות של התרבות המערבית, ואף מביטה בפליאה כלפי תרבויות שעדיין מגלות עיקשות כלשהי ואינן מכירות בשלטונה ועוצמתה. כל ההתנגדויות והתקפות הנגד נגד השקפת העולם

המדעית-טכנולוגית הללו לא גרעו כהוא זה מכוחה וודאי שלא פגעו בסמכות שלטונה האיתן.

כוחות הנפש והרוח נרתמו בכל מאודם לשם העצמת ראיית העולם המדעית-טכנולוגית ויישומה בכל תחומי חיי האנוש והטבע. כוחות אלה הביאו להשתלטותה של השקפת עולם זו על כוח הדמיון והטלת פיקוח חמור עליו כדי שאופני העיצוב של הדמיון את המציאויות האפשריות השונות יביאו תמיד לידי ביטוי בהתאם לכללי ההבעה, הדקדוק והלוגיקה של השקפת עולם זו. העצמה הלוגית-מתמטית של החשיבה המדעית-טכנולוגית אינה מבקשת להיות בעלת ברק נשגב, מעניינת או בעלת קסם רב, כי הרי כל יעודה הוא לעצב מציאות רציונאלית, הגיונית, בעלת כללים ברורים ומובחנים היטב, בכלים המשופרים יותר שהטכנולוגיה מעמידה לרשותה, מדי יום מחדש. אם נתור אחר בעלי האמונה, אשר נטלו על עצמם לעצב את המציאות כולה בדרכים רציונאליות, על-פי כללים מושכלים בלבד, נמצא שהחטא הקדמון להיווצרותה של מציאות מודרנית זו טמון בחיקם של הרציונליסטים בני המאה ה-17. אותם הוגים רציונליסטיים חשבו ואף היו בטוחים בכך שניתן למצוא, לחשוף, להשיג או לגלות את כל התשובות לכלל השאלות אודות העולם או האדם באמצעותה של תבונה עליונה, מעין רשות נשגבה מטאפיזית, אשר לאורה כל בני האדם יתחנכו ורק בה יאמינו, מכיוון שרק באמצעותה ניתן יהיה לעצב את המציאות המחולטת. תוצאות מערכה זו שהובילו הרציונליסטים ניכרים בכל פינה בציוויליזציה העכשווית, בה אותה תבונה נשגבה תיחמה את עצמה, כ-350 שנה לאחר תחילתו של מאבק זה, לכללי ההבעה והדקדוק של התרבות הטכנולוגית-מדעית, שאיננה מניחה שקיימת מציאות אפשרית כלשהי, הניתנת להבעה שלא על פי כללי ההבעה והדקדוק הללו.

למרבה האירוניה, דווקא מתנגדיהם החריפים של הרציונליסטיים, קרי האמפיריציסטים בני המאות ה-18 וה-19 האמינו שתחומי הידע הם רבים מספור משום שחומרי הטבע רבים מספור המה. ראיית עולם זו בדבר ההקבלה בין המציאות החומרית והרוחנית היוותה את התרומה המכרעת לכינון המציאות המדעית-טכנולוגית. האמפיריציסטים האמינו שכל חומר מן ההכרח שיהא נרכש באמצעות הצורות האידיאליות של המדעים המתמטיים, אשר היוו מסד ודגם יסוד לפתרון כל השאלות שהאדם שאל את עצמו ביחס לטבע ולטבעו הוא, תוך סילוק מדרכה של מהמציאות את כל הטעויות והדעות הקדומות שיסודן בניסיון ובפנטזיה המחשבתית כאחד. הם זכו לניצחון מוחץ ואף הצליחו בחברתם לתבונה הרציונאלית-מדעית

ולכישורי הדמיון שלה להפוך את החומר לתכלית ולמטרה של החשיבה האנושית. יתרה מזאת, הדרישה לפתרון בעיות האדם, הנפש או הרוח ובעיקר הדרישה להבנת החומר, חייבו פתרון הוליסטי כלשהו, אשר בסופו של תהליך ניתוח עיוני, מן ההכרח היה שיספק את השאיפה להגיע לעיונים כוללניים, אמיתיים ובני הוכחה, כפי שהחשיבה המדעית-טכנולוגית הכתיבה וקבעה.

הדרך אכן נראתה סלולה ובטוחה מתמיד כשיסודותיה וחומרי הבניה שלה מורכבים מהיסודות והחומרים של המדע והטכנולוגיה. על-כן, מה רבה הייתה ההפתעה כשלפתע התגלו על נתיב בטוח וסלול היטב זה מהמורות מטאפיזיות רבות, שנערמו לאורך כל דרך המלך וקשה היה להחליט, מי מהן הושמה ביד מכוונת ומי מהן נוצרה בידי המקרה. חוקרי לוגיקה ומדע רבים, אשר בחנו מקרוב את טיבה של דרך המלך המדעית-טכנולוגית על מהמורותיה, מצאו שקיים מצע משותף לדרך המלך המדעית-טכנולוגית ולמהמורה המטאפיזית, בדמותן של אותן אידיאות הרווחות והמעוגנות יחד לכדי יצירת המצע להשקפת העולם המערבית. אותו מצע אשר נשאר ביסודו של דבר מעוגן באידיאל האפלטוני ורק עבר התאמה מודרנית לשפת הצורות הלוגיות-מדעיות. בקיצור נמרץ, אידיאות ורעיונות מטאפיזיים ערערו ואף פגעו במזיד ביופייה של דרך המלך.

אין די בכך, עשבי פרא החלו לצמוח על דרך זו. מי מהחוקרים שניגש לחקור את טיבם של עשבי פרא אלו נאלץ להביא לידיעת עמיתיו החוקרים ולקבוע חד משמעית על דרך השלילה, שאין אלו עשבי פרא אפלטוניים, מכיוון שנעדרת מהם אידיאית השלמות. היו הוגי דעות שטענו, כי עשבי פרא אלו אינם תוצרים אפלטוניים ששלטו ועדיין שולטים בכיפה בתרבות המערבית, אלא מקורם הוא בזרעים האמפיריציסטיים. נמצא, שזרעי האמפיריציזם הביאו לצמיחתם של עשבי פרא, שאינם בני הגדרה ביחס למגמתם ולאופן גדילתם, בדמותן של הגדרות ותיאוריות אבולוציוניות. אך החשיבה המדעית לא נבהלה חלילה! באמצעות דרישותיה העקביות לתחום את ההגדרות והתיאוריות האבולוציוניות הללו על מנת שיהיו בסיס מוסכם על הכל לשם הבנת היקום והאנושות, הצליחה החשיבה המתמטית-מדעית לקבע את האידיאות הללו לכדי אידיאות בעלות גוון דטרמיניסטי וכיווני התפתחות ברורים של חוקי סדר ומבנים לוגיים קבועים תוך שימת דגש לסולמות התפתחות ולדרגות אבולוציוניות שונות ומשונות. סולמות אבולוציוניים אלו עתידים היו להוביל את האמת של השלב האחד לאמת של השלב האחר, הן מהבחינה התודעתית והן מהבחינה החומרית. התודעה שעברה משלב אחד

למשנהו או החומר, שעבר משלב לשלב בתהליכי השינוי השונים, ביטלו כל דרישה לאמת או תבנית מחשבתית אשר התקיימו בשלבים מוקדמים יותר, מפני שבשלבם החדשים, הן האמת המוקדמת והן התבניות המחשביות הקודמות, היו חסרות חשיבות כי חדלו להתקיים בשלבים מאוחרים יותר.

למעשה, עלה בידה של עורמת התבונה לנטוש את הדיאלקטיקה ההגליאנית ואת ארמונה הרעוע של הספקולציה ולחדור לקודש הקודשים של החשיבה המדעית-טכנולוגית. לאחר אימוץ תיאוריות אבולוציוניות ובעזרת התודעה הלוגית-מדעית, פילסה לעצמה שוב את הדרך על מנת לאפשר לעצמה את ההשתלטות הגמורה הן על המחשבה והן על המציאות, והפעם באמצעות החשיבה האבולוציונית. מכאן הדרך הייתה קצרה להפיכת האבולוציה החומרית והמחשבתית, אשר הוגדרה מחדש באמצעות הכלים הלוגיים-מדעיים, להפך לשיטת חשיבה נוספת במסגרת החשיבה המדעית-טכנולוגית החובקת עולם. אך רבה הייתה הצלחתה: בתחילת המאה ה-21 עדיין שולטת בתחומי דעת רבים המחשבה האבולוציונית, בעלת קווי אופי דטרמיניסטי. קרי, עדיין שלטת המחשבה בדבר ריבוי ציוויליזציות או תרבויות המתחלפות (מרצון או שלא מרצון) בצורה מחזורית ו/או ליניארית מבית מדרשם של פרידריך ניטשה, אוסוולד שפנגלר, קונראד לורנץ, פוקוימה או סמואל הונטינגטון. חילופי ציוויליזציה או חילופי תרבות האחת ברעותה כמחזור עונות השנה, ובה בעת קיומן לעתים של ציוויליזציות ותרבויות שונות המתנגשות האחת בשנייה, אין בהן כדי לשנות את הכיוון ההיסטורי-הדטרמיניסטי המונח ביסוד השקפת עולם זו. קבלת עקרונות של קיום בו זמני או מחזורי של ציוויליזציות או תרבויות שונות מתבססים לכאורה על פלורליזם מחשבתי רחב אופקים, שעל פיו בני האדם עשויים לשאוף אל תכליות רבות ושונות, בהיותם רציונאליים, אנושיים וחפצים בהסכמה, השלמה וקבלת קיומן זה לצד זה של מספר עקרונות, אמונות, ציוויליזציות או תרבויות. הקיום יחדיו אפשרי לכאורה, מפני שהערכים הפלורליסטיים אינם מאפשרים גישה חופשית לרעיונות או לערכים שיש בהם כדי לפגוע ברקמת החיים של "היות יחד".

בין הערכים אשר הוגדרו ועוצבו מחדש במאה ה-20, דווקא בעקבות חדירתה העמוקה של המחשבה האבולוציונית לכל תחומי החיים והמדע, הם ערכי החירות, האחוה והשוויון. חירות, אחווה ושוויון הם ערכי יסוד של האנושות מאז קיומה. הם זכו להיות מונפים אל-על כסמלי המהפכה הצרפתית במאה ה-18. יחד עם זאת, התחוויר לאלתר במסגרת המהפכה הצרפתית עצמה ש"חירות גמורה לזאבים פירושה מוות לעדר", כפי

שחירות מוחלטת לבעלי הזרוע או לבעלי התבונה אינה מתיישבת עם זכויות הקיום ההוגן לחלשים ונעדרי כשרון. בהמשך, אחז הטירוף ברוח המהפכה הצרפתית כאשר עלתה בדעתם של הוגיה הרבים המחשבה התמוהה למדי (בלשון המעטה) או ליתר דיוק הטירוף החובק כל, שעל מנת לטגן חביתה, קרי לבצע מהפכה "אמיתית" שיש בה את המכלול הטוב ביותר של תבונה, יעילות, אידיאליים, אושר, יצירתיות, הרמוניה, חתירה לקראת האמת, צדק חברתי ושוויון, אין גבול למספר הביצים שראוי לשבור, או במילים אחרות, אין גבול למספר הקרבנות שראוי או אף חובה להקריב. תיאוריה זו מצאה לה אחיזה בעצמה אדירה בעולם כולו, כאשר המשטרים הטוטאליטריים "זכו" להגשימה ב"הצלחה מרבית" לרעת כלל בני האדם ולדיראון עולם. אך כפי שקורה לכל תנועה בעלת מרץ רב מדי להרוג ולהיהרג, האינרציה האבולוציונית עוררה בקרב בני האדם ספקנות בסיסית, ולאחריה דחייה, בוז וגועל.

אכן, זו הייתה תהילתה של המאה ה-20 אשר לכל אורכה "הצליחו" תנועות בעלות אידיאות של רצח, הרג והרס לרתום ולמשוך בציציות הראש את כלל האנושות לאמץ אידיאות ואידיאולוגיות טוטליטריות, אשר הביאו חורבן על הכל. המודרנה נראתה בעיני רבים כמלאך המוות השולט על המציאות באמצעות המדע והטכנולוגיה ומקים מחנות השמדה על פי כללים אלו, כשהוא מוצא הצדקות וצידוקים לוגיים ומיסטיים, אלה או אחרים, לשם מימוש רעיונותיה. התוצאה או התולדה של חורבן כללי זה שהביאה על עצמה האנושות באו לידי ביטוי בספקנות עמוקה, שהיו טמונים בה יסודות אנרכיסטים, אשר הביאו להיווצרותם של מינים וזנים שונים של בעלי ביקורת, ספקות, תהיות ויצרים עזים, אשר עייפו מהקרבנות וההקרבה ההיסטורית/המעמדית/הלאומית/הדתית/האסתטית, וכו' וכו', האין-סופיים, וטענו ובצדק, שאין בשום נימוק אפריורי כדי לשכנע אותנו להאמין שהאמת אשר התגלתה עתידה בשלב כלשהו בעתיד הלא ברור להתגשם. יתרה מזו, אין זה בטוח כלל וכלל שאותה אמת שתתגשם תהיה מעניינת, זכה, טהורה, כזו שביכולתה לגאול אותנו מייסורינו הארציים בהיותה אידיאה של הטוב המוחלט. הרי שהתנסינו זה מכבר באין ספור ציונים אפלטוניים נעלים, המעוגנים בנוסחה המפורסמת ש"המידה הנעלה היא ידיעה", שמשמעה: אם אכן אתה יודע מה טוב לאדם ואתה יצור רציונאלי, אינך יכול שלא לחיות על פי מה שעתיד להגשים את כל המשאלות, התורות, התפילות, האמיתות, השאיפות או הטוב העליון; שהרי בשל כך הן קרויות תקוות.

כמקובל בעולמנו, אידיאלים מסוימים או מידות מסוימות לא יתיישבו אלו עם אלו רק מפני שעל פי דרכי הטיעון הלוגי-מדעי, כל טענה הנטענת על ידי מאן דהו מחייבת את קיומה של טענה נגדית, כך שמן ההכרח שאחת מהן תהא טענה מוטעית. בדרך חקירה מעין זו תיתכן רק מציאות אחת החופפת לתיאוריה או, לחילופין, יש ליצור יותר ממציאות אחת, אשר לכל אחת מהן תהא תיאוריה תואמת. במציאות שבה כל התשובות הנכונות לשאלות הרציונאליות מן ההכרח שיתיישבו אלו עם אלו, הרי שקיימת בה חפיפה מלאה בין המחשבה למציאות.

אופן חשיבה זה איננו אופייני לעולם המדעיים בלבד אלא גם לעולם הרוח. ואכן, מהלכי הרוח וניסיונותיה באמצעות החשיבה המדעית-טכנולוגית להשתלט על המציאות כולה ולעצבה על פי אופני הגדרתה, הביאו כמו להכעיס בשיא תהילתה, להיווצרות מחודשת של רוח נגדית, ספקנית ואנרכיסטית, אשר בחרה לכוון מחדש את האינדיווידום, אשר נפגע יותר מכל מהרוחות הטוטליטריות אשר נשבו והרסו כל חלקה טובה במאה ה-20. אך אותו אינדיווידום היה רעוע, חסר שורשים, נבט שהתפתח לצמח עקום וודאי לא היה בטוח במעמדו. האינדיווידום היה שרוי בדיכאון עמוק ובנוסטלגיה מסרסת שהביאו להגדרת עצמו כ"בודד", כאל בעל קיום אותנטי מסוים, לצד קיומו החברתי, הפוליטי הכלכלי וכו'.

בראשית הדרך הגדיר האינדיווידום את קיומו כ"להיות בודד", משמע גם אם ימצא במציאות מסוימת בין בני אדם, הרי שאלו אינם מבינים למה הוא מתכוון, מהן חלומותיו ותשוקותיו, כלומר, המחשבה והמציאות הסובבת חיים נפלא במנותק זה מזו. אותה תופעה מתגלית כאשר גלות או בדידות, פירושן להימצא בין אנשים שהמילים, המחוות וכתבי היד שלהם זרים ושונים. אנשים שהתנהגותם, תגובותיהם, רגשותיהם, ההיענות האינסטינקטיבית שלהם, המחשבות, ההנאות והכאבים שלהם רחוקים למדי אלו מאלו. אנשים שחינוכם, השקפות עולמם, סגנון החיים שלהם ואופיים, אינם דומים לאלו של הפרט הבודד. האינדיווידום, בהיותו חלש ובעל תמונת עולם לא ברורה, נוטה לאפשר לפנטזיה להשתלט על רוחו, על נפשו ועל גופו. הפנטזיה, אשר שורה עליה רוח נוסטלגית, הופכת כל מציאות קיימת לעבר חסר חיים ונוקשה ביחס לאירועי ההווה ואין היא מאפשרת להאזין לקולותיהם של בני האדם, לחוש, לנחש או לאמוד מדעית על בסיס ראיות חיות את אשר הם חוו, או מהן צורות החיים שלהם, הערכים, ההשקפות ואורחות החיים המתאימים שלהם. מנקודה זו ואילך

קצרה הדרך לבדידותו המזהרת או העלובה (בעיני המתבונן) של האינדיווידום בתוך ההמון.

תופעת הבדידות היא דוגמה לתופעה נפשית ו/או רוחנית שאיננה יכולה להימדד על פי כללי העיצוב והדקדוק המדעי-טכנולוגי ועל-כן דורשת היא התייחסות שונה. כללי עולם הרגש ו/או עולם הנפש להם קיום ואופני ביטוי שונים, ויש בהם נגיעה זו או אחרת למציאות החומרית, המדעית או הטכנולוגית. בהתחשב בעקרונות ואופני הפעולה של הרוח קורה לעתים קרובות שמצבים של בדידות וגלות בתוך ההמון מביאים להתעוררות מחודשת ועניין מחודש בדת. הדת עצמה, בהתאם לגרסאותיה הרבות, מגדירה את החברה האנושית כרשת של בני אדם חלשים, חוטאים, חסרי אונים ואלה המשוסעים בנפשם מכוון של תשוקות מנוגדות, מונעים שוב ושוב על ידי כוחות אלימים מכדי שיוכלו לשלוט בהם, הרסניים מכדי שניתן יהיה לארגנם באיזו נוסחה רציונאלית נוחה. בדתות רבות מגדילים לעשות ומציגים כעובדה את האמונה שמטבע הבריאה נגזר על האדם לזכות בכל הישג מתוך מכאובים, כשהאינדיווידום נועד להיכשל מטבעו ואף אם קיים סיכוי לממשו, יתאפשר המימוש רק בהנהגת הירארכיה של יצורים נעלים רבי חכמה ועזי רצון, שאינם אלא מאגר הכוחות של ההיסטוריה, הזוכים להדרכת האל הטוב והמיטיב.

שלל הניסיונות שנעשו לשם ביטולו, לא גרמו לאינדיווידום לוותר כהוא זה על זכותו לעצב את עצמו ואת גורלו. מכאן, בהמשך להתבססות האינדיווידום בתרבות המערבית, הוגדרה סמכות חדשה, בעלת תכונות ייחודיות של התבוננות עצמית, המשמשת כקשת מגשרת בין הסביבה והחברה לבין האינדיווידום, ומתוך תשומת לב מיוחדת לייעודה, אותה סמכות הוטבלה תחת השם "תודעה-עצמית". במקביל לכינונה של סמכות זו, קרי התודעה-העצמית, הוחל בריכוז כל בעיות הרוח והנפש על מנת לתת בידיה תעסוקה מספקת ומתמדת כך שלא תהא באפשרותה לחלוט, לחזות או לדמיין: על התודעה העצמית הוטל להתבונן ולבחון, להתבונן ולבחון מחדש ושוב לבחון ולהתבונן על אשר בחנה והתבוננה קודם לכן וחוזר חלילה עד קץ הדורות. הופנו אליה מיני משימות שונות ומשונות ובמקביל אליהן החלו בסתר לארגן ולכתוב עבורה כתב אשמה ביחס לאופני עבודתה וממצאיה. לעתים תכופות בעת החדשה, נוסח כתב אשמה חברתי-תרבותי כולל לא על ידי גוף זר אלא על ידי עצמה, כלפי עצמה ואף למען עצמה, או כלפי הטיפול הנפשי החושפני של גורם חיצוני כלשהו. מרוב התבוננות עצמית והשגת תובנות "נצחיות" או לחילופין חולפות (כלומר, במסגרת רוח הזמן) התודעה העצמית

איבדה את עצמה לדעת, אך סלחו לה תמיד, מפני שלכל הפחות היא הצליחה להפוך את מחלות הרוח של התרבות המערבית לסבל בעל תודעה, סבל שהיה לסבל נסבל ברוב המקרים.

מה יכלו להיות התשובות המתאימות כלפי אותן התרסות וכתבי האשמה שהוטחו כלפי התודעה העצמית, הן במישור הרומנטי-אידיאליסטי והן במישור המדעי-טכנולוגי? לתודעה העצמית הייתה תשובה כללית מן המוכן, תשובה אשר שורשיה נעוצים בעבר המיתולוגי שלה: אין יסוד אחר מאשר הסבל המרומם את האדם המתבונן והנבון למעלות גבוהה יותר, מאחר שבסבלו הוא אינו הורס את חירותו, אף שברוב המקרים השיגעון והטירוף יהיו מנת חלקו. אמנם, קיימת האפשרות להימנע מסבל ולחיות בעולמות שקיים בהם העדר של תודעה עצמית, כגון עולמות של תעתועים ורמייה של סמים, דתות, כשפים, אידיאולוגיות או התמכרות להדוניזם טכנולוגי, אך הידיעה המכרסמת בכולם שעתידים המה ליפול מעולמות אלו לעמוק ולאיום שבתהומות, והוא תהום השעמום, השיממון וההרס העצמי, היא אשר נותנת יתר תוקף למעמדה של התודעה העצמית.

העלאת האפשרות שקיים קשר בין מחלה, סבל וחירות, בתחילת המאה ה-21, תזכה ודאי לחיוך ציני מבטל, מצדו של כל הוגה או מלהג האמונים על כללי המשחק הפוסטמודרני. אפשרות זו מתיישבת יפה עם הספקנות ביחס ל"סטטיסטיקה של ההצלחה", מהחביבות שבבנותיה של המודרניות. אך אם נתבונן מקרוב בשילוב המושגי של סבל וחירות נמצא שהסבל ומחלות רוח הן חלק בלתי נפרד ממהלכיה של התודעה העצמית, השואפת לחירות מרבית ולהגשמת יעודה האוטונומי והאוטנטי. התודעה-העצמית עברה דרך ארוכה במאות השנים האחרונות וההיסטוריה שלה משקפת, ליודעי רז, את ההיסטוריה של התרבות המערבית כולה.

אלו המבטלים את קיומה של התודעה העצמית ורואים במעשיה פעולות חסרות מובן וודאי שחסרות משמעות, מפנים כלפיה כתב אשמה נוסף, המופנה כלפי הקשר הגורגי שמצא לו אחיזה במערכת היחסים בין התודעה, התודעה-העצמית, הסבל והחירות. כתב אשמה זה מתבסס על "חוקת הנאורות", המדגישה את האמונה האופטימית בדבר קיומו של הטוב שינו חלק בלתי נפרד מהמצע של החוק הטבעי, הקובע שיש ביכולתן של אידיאות לעצב את האדם, להורות לו את הדרך לקראת המציאות "האמיתית" ואף לעצב ולכוון את "המציאות" על פי אמונה אופטימית זו. אם אותה מציאות איננה נענית

לרצון הבנייה והיצירה של הדמיון האנושי באמצעות כלי מחשבתו, שהם שכלו, חושיו, דחפיו והיכולות העומדות לרשותו, הרי שניתן לכפות עליה את כללי העיצוב האנושי על פי דין חוקת הנאורות. הגדרה זו היוותה ועודנה מהווה אבן יסוד בבניין הנאורות.

כוח הדמיון היוצר נרתם אף הוא לעזרתה של הנאורות באופני ביטוייה המדעיים-טכנולוגיים, ומשמש בידה כלי עזר רב-חשיבות לביסוס שלטונה. הנאורות היא המלכה השלטת על ממלכת הידע, המידע, התרבות, המדע, החברה, הכלכלה, המשפט, ואף מעשי מדינות סהרוריות אינם נמלטים מאימת כוחה הרב. גם ביחס לנאורות תקף הכלל האומר שכל הבעה והגייה במציאות זו חייבים להיות בהתאם לכללי הדקדוק המדעיים-טכנולוגיים.

העדר הברק וההימנעות מכל רומנטיקה של סער ופרץ במציאות המדעית-טכנולוגית, אשר עמוד התווך שלה היא הנאורות, מאפשרים לקוסמים, להטוטנים, לאצטגנין, לאנשי דת או למשרתים שונים של אלים שונים ומשונים, להיות בטוחים במעמדם ולהמשיך במעשיהם בעוז. כלומר, דווקא היובשה והתכליתיות של החשיבה המדעית-טכנולוגית הביאו לפריחתם של מיני זנים שונים ומשונים של מגים ורב-מגים, שהצליחו להתבית על שכלם ודמיונם של ההמונים ולהובילם בלהטוטיהם בדרכי מרמה אלו או אחרות לראות את הארץ המובטחת בדמותן של דמויות שונות ומשונות, שאין בינן לבין המציאות האמיתית ולו קמצוץ של אמת. היצירתיות של זדים אלו היא בעלת כוונות רעות ביסודה והיא מכוונת להיות אנטי-תזה לזרמים השונים של הרוח הנאורה. על אף הניסיונות הרבים מספור למקם את הלהטוטנים הללו בתחתית סולם האמת המדעית-טכנולוגית, אין זה מונע מליצני הרוח האנושית או מהמורדים חסרי החן לזכות בנתח נכבד כלשהו ממטעמי הטוב שבעולמות האפשריים. יתר על כן, הנאורות המדעית הביאה לעיצוב מעמדות חדש ונוקשה על פי כללים ברורים ומובחנים היטב בכלים היותר משופרים שהטכנולוגיה מעמידה לרשותה כל יום, כל שעה, כל רגע, אך היא חסרת אוניס מול מעשי הלהטוטנים הפוליטיים, החברתיים, הכלכליים או המשפטיים של קוסמים אלו.

למעשה הכול נראה יפה וזוהר בעולמם האידיאלי של רציונליסטים נאורים אלו, לולא ערמת התבונה שפעם אחר פעם העניקה את חסותה ל"תחיית מתים" זו או אחרת. הרי רק בזכותה של ערמת התבונה צמחו קוסמים ורב-מגים של ההמונים. יתרה מזאת, ערמת התבונה הביכה ואף גרמה למפחי נפש לנאורות, כשהדת נטמנה עמוק באדמה

לקול תרועות רמות של רציונליסטים נלהבים אלה במאות עברו, קמה לתחייה בלבושה החדש, ב"עידן החדש" או כשהיא עוטה "עטרה ישנה". מובן מאליו שהדת במלבושיה החדשים-ישנים או האמונות החדשות-ישנות מנמקים את חיוניותן על פי צווי האופנה החדשה, קרי בהתאם לאידיאלי הנאורות, לפתיחות ולהתחדשות.

ושוב, בחזרה לנאורות, אשר דאגה וטרחה לעגן את אמונתה בעקרונות השינוי, הקדמה, העתיד הטוב והאמת המוחלטת, כשהיא כלל אינה שמה לב שהאידיאליים שלה ותכליותיה יש בהם כדי לאזכר באופן מביך למדי את הדת. הנאורות שאפה להכיל בתוכה את המכלול הנדיר הטוב ביותר של יעילות, אידיאליזציה של התבונה האנושית, יצירתיות, הרמוניה קבועה מראש, חתירה לקראת האמת, שוויון וצדק חברתי ומגוון נרחב של דרישות אולטימטיביות לשם מילוי כל דרישותיה. אם היו או תהיינה תקלות אכזריות ואיומות בדרכה של התבונה הנאורה, הן לא יבטלו את ססמת הנאורות, שהמידה הנעלה ביותר שלה היא ידיעת האמת, הטוב והצדק. הדרישות המוחלטות הללו הזכירו לעתים קרובות את הדרישות והצווים הדתיים, שמהם השתדלה לברוח כמו מאש.

ובכל זאת מצבים מביכים התרחשו כשתשובות נכונות לשאלות רציונאליות לא הסתדרו אלו עם אלו, וכך גם בעיות מוסר, צדק או כללי חשיבה והתנהגות על דרך השכל הישר. לנאורות לא היו תשובות מן המוכן לשלל הבעיות שעלו על פני השטח, בעיות אשר נבעו ממערכת היחסים שבין התודעה המעצבת לבין המציאות. יתר על כן, הסתבר שהאמת המדעית-טכנולוגית שבה דגלה הנאורות, יכולה להתגלות כמשעממת, חסרת ברק ואף חסרת עניין עבור קהל הצרכני המודרני. התקוות לשחרור בשם הנאורות התגלו כמטרד בדרך ליישמן במציאות, בעוד שמילוי הבטחות צודקות יכול להביא בקלות לשלל אסונות. מתוך מצבי מצוקה אלו הזדעקה הנאורות ואימצה לעצמה את חוקי הדיקטטורה התבונית, כך שלא נותרה לה ברירה אלא, להתפלש (למראית עין) בעפר הפרגמאטי שלרגליה.

באותה עת, הנאורות לא הקדישה תשומת לב רבה למעשי העבד הנרצע, ששירת אותה בנאמנות במשך דורות, שניסה בנסתרים לנצל כל הזמנות שתיפול לידיה על מנת להשתחרר מעולה של הנאורות ולהיפך לאדון. הנאורות נחשפה להתקפותיו של החתך הבלתי נלאה מבית, המוציא לפועל ושותפה לכינון ועיצוב המציאות המודרנית החדשה, הרי זה "האני", ה-Ego המפורסם, אשר כונן לעצמו מעמד עצמאי בלתי

מעורער לכאורה. שלטון חסר המעצורים של האגו, אשר החל לבסס את מעמדו לאחר הכרזתו מלאת היוהרה של רנה דקארט, האומרת Cogito ergo sum, החל לכבוש את מעמדו בבטחה במאה ה-18, לשם כך הצטרפו להמתין לחגיגות הניצחון של ה-Ego עד לסיימה של המאה ה-20.

הקביעות החלטיות והקוהרנטיות של האגו, הכרתו בדבר זכותו לשפוט את המציאות עצמה, המרד נגד סמכות האבות, ולעתים קרובות אף ויתור על המחקר המדעי שרצה לעסוק גם בענייניו, כל אלו חיזקו את שלטונו על המציאות. האגו דאג שהדת תקפא על שמריה בהודיעו במתק שפתיים, שהוא תומך באמונה שהתבונה ניתנה לנו על ידי האלוהים, ובכך זכה להגדרות נשגבות, אשר מיקמו אותו במדורי הרוח ואף במדור העליון כישות טרנסצנדנטית או "טראנסצנדנטלית". אי לכך, לא היה צורך לחפש אחר מקורות אחרים לתבונה, מלבד חיפושי הביולוגיים, שלא היו להם ואין בידם לעת עתה כלים לטפל בקיומו של האגו או בסוגיות הנוגעות לקיומו או מעמדו.

הנאורות זכתה להצלחה בזכות שלטון ללא מיצרים שכוון בצלה, לעתים בהיחבא ולעתים בגלוי, האני. על אף היות האני "עיוור" בתחומים רבים של המציאות, מודע האני למגבלות כוחה של התבונה ולכוחם הרב של יסודות אי-רציונאליים. כל אלו לא מנעו ממנו להמשיך ולדרוש לעצמו זכויות של שלטון יחיד. מתוך גישה שיש עמה יוהרה רבה, האני הגדיל לעשות וניגש לאחת המטלות המרכזית שהטילה עליו הנאורות: גאולת האל בידי האדם. ראשית, בצורה הגיונית, הופך קיומו של האל: הוכח שההוכחות לקיומו הן מספרי קודש, שרב הבלבול בהם והם נכתבו על ידי סופרים בעלי אינטרסים שונים ומשונים. לאחר מכן, הוכח, שכל אלו אשר זכו להתגלות אלוהית כלשהי סבלו ממחלות נפש, רוח או היו מעוכבים בהתפתחותם. ולבסוף, הובאו תוצאותיהם של ניסויים מדעיים שונים על מנת להוכיח כי השימוש בסמים, מין או מאכלים שונים ומשונים תורמים לחיזוק "חזיונותיהם" של "נביאים" שונים וכאן הדרך הייתה קצרה להוכחת קיומה של הדת כ"דמיון שווא" או "פטה-מורגנה" בעלמא.

מאוחר יותר, על מנת לגשר בין הנאורות לבין קיומו של האל, הוכרז האל כבעל סטאטוס זה או אחר בדין, קרי הוטל עליו בשם ההיגיון, הרגש או התשוקה למלא תפקידים רבים ומגוונים, אשר מעצם הגדרתם היו תפקידים אלו בגדר פונקציות מעשיות לחלוטין, כגון: "שוטר עליון", "מצביא צבאי", "מפקח פיס והגרלות", "אחראי על ענייני מין ומשפחה", "בוחר כליות ולב", "מרפא חולים", "מוציא לחופשי", "מנצח

קבוצה יריבה בתחרות ספורטיבית זו או אחרת ואף תפקיד מייגע למדי של "שומר ישראל" ו/או "צור ישראל וגואלו". מכאן, קל היה להאשים את האל שכשל באחת הפונקציות הללו או שלא מילא כראוי את תפקידו, והדרך הייתה קצרה להטיל עליו את האשמה החמורה מכל, קרי היעלמותו מהבימה ההיסטורית בדיוק בזמנים הקריטיים ביותר, כשהיו זקוקים לו מכל. כך קרה, שבמחצית השנייה של המאה ה-20 ביטלו הוגי דעות שונים את שלל התפקידים והפונקציות אשר הוטלו על האלוהים, והוא האלוהים הואשם בבגידה, בהתעלמות ובהיעלמות, בעיקר בעת השואה היהודית והסתרת פניו במקרי אסונות אחרים, שהתרחשו מאוחר יותר.

הגרסה האתיאיסטית-מיסטית, על פיה האלוהים ממתין לגאולתו בידי האמנציפציה העצמית של האדם, היא בלתי מובנת לרבים עד עצם היום הזה, ואולי באמת היא חלק מהספיחים היותר דקדנטיים של הנאורות. זהו למעשה ניסיון נוסף, בהמשך לניסיונות שקיימים במסורת הנאורות, אשר לא הצליחה להצביע עד עתה על הצלחות מרובות, אלא על קטעי מציאות ומקומות מסוימים בפרקי זמן קצרים, ששם הצליחה להשאיר את רישומה. בניה החורגים של הנאורות הצליחו כדברי הינריך היינה להיחפך ל"מאהילים עצמם חסרי אלוהים", מודל שאומץ על ידי רבים בעולם כולו בעבר כבימינו אנו, ואף הוא ממשיך להתקיים בהצלחה מרובה באמצעות המדיה החובקת כל.

מתוך מצב של חידלון והיעדר אמונה, התודעה העצמית הנאורה אימצה לעצמה את הציניות כדרך הנכונה ביחסה כלפי המציאות. התודעה הלא-מאושרת מהישגי המודרנה התאכזבה מאותה נאורות, אשר עיבדה בצורה מוצלחת ולא מוצלחת כאחד את השגותיה ביחס למציאות, הסיקה את מסקנותיה מהתהליכים אותם היא עברה ב-350 שנה האחרונות, ועטתה על עצמה גלימה קבועה של ציניות-דיכאונית, אשר כיסתה את כל ישותה. אין התודעה מסוגלת להאמין יותר לאידיאולוגיות כלשהן והיא בזה להבטחות הנאורות אשר בחובה. כמו כן, תהליכי רפלקסיה אלו ואחרים אשר היו כה חיוניים לשם הפיכתה לתודעה עצמית, קרסו. הניסיונות הפנומנולוגיים מבית מדרשו של אדמונד הוסרל "לשים את הדברים בסוגריים" ולטפל בבעיות העולם בינתיים כפי שהן, או אף לכוון תודעה-עצמית בעלת תודעת זמן מוגדרת, גם הם כשלו. בהיותה אנטי-תזה לתרבות מדעית-טכנולוגית הפנומנולוגיה ראתה בחיפוש אחר מציאות ראשונית, אותנטית, בעלת חירות מוחלטת את מוקד עיוניה, כשתודעת המוות מהווה נקודת מפנה אצל האדם לקראת ייעודו בחיפושיו אחר המהותי המוחלט ממקורות התרבות היוונית-רומית. האקזיסטנציאליזם במאה ה-20, אשר על פיו הוגדרה ההווה

כשלעצמה כחיונית ביותר לשם כינון המציאות האמיתית, נפל שדוד והתנפץ על רקע הכישלון הרומנטי של שנות ה-60 וה-70 ופינה את מקומו לשמרנות חדשה, לעיצוב המציאות בכלים טכנולוגיים-מדעיים, ללא חיפוש מעמיק אחר יסודות הרוח האנושית. העבר נזרק לפח הזבל של ההיסטוריה, וקץ ההיסטוריה היה בגדר הכרזה בעלת משמעות פוליטית-חברתית-קיומית מקובלת על מעצבי התרבות המערבית.

נפילת חומת ברלין וחיסולן של האידיאולוגיות הטוטליטריות המודרניות הביאו לנפילת האמיתות של הארוס אליבא דהרברט מרכוזה, כשהרמייה של אמצעי התקשורת, המניפולציה שלהם וטמטום אוכלוסיות שלמות זכו לניצחון מובהק. הפיכת המציאות כולה למיצגים פטישיסטיים הביאה הן להרס האמת והן לביטול היכולת של המוצג לייצג דבר מה, כך שלא נותרה אלא המציאות הווירטואלית, שהיא למעשה המציאות "האולטימטיבית" הנעדרת כל מגבלות.

לבסוף, תורו של הפוסטמודרניזם הגיע כתורת עיצוב תרבותית, שאופן עיבודו את המציאות, האינדיווידואל או כלל התרבות האנושית הוא בגדר קניבליזציה מקרית של כל סגנונות העבר. שיטות מטאפיזיות אשר ניסו או מנסות להקנות תמונת עולם כללית רחבה אינן נופלות או נעלמות היות שאין הן בנות תוקף אמיתי, טוב או צודק, אלא נזרקות הצידה בהיותן משעממות, קפואות, וחסרות גירוי מידי. הדיון וההצגה הפוסטמודרניים מתמקדים בדרך כלל בפרטים, כי אין דבר הקיים עבורם זולת הפרטים, וכמובן שאין דבר הקיים מעבר לפרטים. כל דבר המוגדר כ"חשוב ביותר" איננו אלא בגדר מותג של אביזר כלשהו או דימוי כלשהו. ההבניה מחדש של המציאות איננה אלא נוסטלגיה ואולי עוד פוזה או הדמיה שמסתדרים יפה בשורה אחת עם מאות פוזות והדמיות אחרות. המציאות הפוסטמודרנית ספגה לתוכה את הציניות המודרנית, שהיא ביסודה בירוקרטית ואפאטית כאחד, מרדימה, אם כי יש בה את יסודות המתח בין אסון לתקווה. זוהי פתולוגיה של תרבות שוקעת, שאין לה לא את כוח, לא את מניע, לא את דחף ולא את התקווה לגאולה.

במסגרת המהלכים הברוטאליים אך בלתי נראים לעיני המתבונן התמים הצליחה הפוסטמודרניות לסלק מהעולם את האידיאלים האחרונים של אצולת הידע של המאה ה-19 והעלתה על הבימה ההיסטורית מלכה חדשה, שתפסה את מוקמה על כיסא המלכות הכלל עולמי, הרי היא תקשורת ההמונים שעוצבה על ידי "ההמון החוקר" על פי נושאי עניין ומחקר שהם מתחומי עניינו של המון זה. כך נזרק לו לפח האשפה

ההיסטורי "המאסטר" האגדי, השולט במספר עצום של תחומי ידע, בעל ספרייה ייחודית, השולט בלשונות ובנבכי העבר ובשל כך זכה לתהילת העולם. הידע "נאגר" במערכות מידע ו"מונח" שם, עד שבעל עניין כלשהו ישאל שאילתא ויגיע אליו. הידע נאגר אך אין לאף אחד עניין אמיתי בו.

התודעה העצמית נשארה להיות דואגת וחרדה: יועצת הסתרים הנאמנה שלה, אותה "ערמת התבונה" המשיכה וממשיכה להיות חתרנית בלתי נלאית, המצליחה למרבה האירוניה, לדאוג לכך שהעולם של ההמון יהא בית הכלא של אינדיווידום. ההמון כבית כלא של האינדיווידום הצליח לחזק את תחושות הפחד והחרדה שהפכו למצב קיומי קבוע של האינדיווידום ובאים לידי ביטוי בתדירות גבוהה ובביטוי המלא בתוך ההמון.

במצב קיומי פוסטמודרני מעין זה, שבו האינדיווידום מנסה לעצב את עולמו בתוך ההמון, הרי שמן הדין הוא שתכונות קלאסיות כגון אהבה, שנאה, קנאה או ידידות את תאבדנה קיומן וחיוניותן האוטנטי. ודאי הוא שהן חדלות להתקיים בצמידות לאינדיווידום זה או אחר בצורה קבועה. האהבה היא אהבת ההמון ולכן היא המונית, כך גם השנאה, הקנאה, הידידות, החברות וכו'. בתוך ההמון השאלות הישנות משתנות ללא הכר והגדרות ישנות מאבדות את משמעותן. כך לדוגמה אירע לשאלה הקיומית, האם היעדר האהבה מצביע על בעיה של הסובייקט האוהב, קרי על בעיה ביחס לכושרו או כישוריו של הסובייקט לאוהב, או שמא הבעיה היא במושא האהבה, שאיננו קשוב, מבין, נעתר, נענה, אוהב, מחבב, נמשך וכו', וכו' ביחס לסובייקט? זו שאלה שנוקרת בעידן הפוסטמודרני לחלל האוויר, נקלטת על ידי ההמון הצרכני בהתאם להגדרת האהבה, כפי שהיא מוגדרת ביחס למושאה או ככושר נרכש, במכלול כולל של כישורים אנושיים. בעיית ההגדרה לכישורים או סגולות אלו כגון האהבה החריפה כשהאינדיווידום איבד מחשיבתו הקיומית לעומת הקביעות וההגדרות הפונקציונאליות שלו בתוך ההמון. התרבות המערבית המתבססת על תיאבון קנייה המשתווה לתאבון של קרונוס שאכל לתיאבון את ילדיו אותם ילדה גיאה ללא הרף, מורה לנו על צו קטגורי של קניית כל אשר ידנו משגת או אינה משגת, החל בנעליים וכלה באהבה, אמפטיה או ידידות. תיאבון קנייה בלתי נלאה זה הפך באמצעות הגדרה מחודשת את האהבה למושא בר קיימא, שווה לכל נפש וזוכה להערכה רבה כמוצר "איכותי" בדרגה זו או אחרת, על ידי ההמון הצורך מושא זה.

מכאן, שההגדרות הנובעות מהגדרות הפונקציונאליות של מושג האהבה וכימותו הפכו "בחורה יפה או מושכת" או "בחור נאה או מושך", למעין חבילה נאה של תכונות שיש להם מוניטין ושיש רבים שיקפצו עליהם בשוק האישיות והבשר כאחד, כשהדבר החשוב ביותר יהא ביטול האינדיווידואליות. זהו או זוהי חבילה שניתן לשווקה בצורה יעילה ושוות ערך לכל. אכן ההמון הצרכני יגלה בה או בו עניין ולו לרגע, אותו רגע שיביא למימוש העסקה שיש בה לא יותר מאשר פנטזיה ארוזה היטב: האינדיווידואל קונה את אשר הוא מדמיין ובפועל מקבל מוצר שאין בו כל דמיון וודאי שאינו זהה למוצר אשר דימה לקנות. "המושך" תלוי מאוד באפנה המקובלת בכל פרק זמן, תקופה, שבוע או יום, הן מהבחינה הגופנית, הן מהבחינה הנפשית והן מהבחינה הרוחנית, כשערמת התבונה ממשיכה לתעתע בדמיון ללא הרף. אם בשנות ה-20 של המאה ה-20 נערה אשר שתתה, עישנה והרגישה חופשייה בחברה, הוגדה כבעלת תכונות "נקביות נועזות" ומכאן שהיא נחשבה למושכת, כיום, הילדותיות הלא מפותחת, הבוסר הנפשי והגופני והמיניות הבוטה הן התכונות המושכות, היות שרק האינפנטיליות היא מרחב הביטחון היחיד של האינדיווידואל בתוך ההמון.

אם אכן האהבה היא תכונה בת תו קנייה, חפץ בעל ערך נקוב או תחושה בת חלוף, ניתן לומר שכשני אנשים "מתאהבים" זה בזו או זו בזה או כל חלופה אפשרית אחרת, הרי שלמעשה תחושה או רגש האהבה באים לידי ביטוי בכך ששניהם השיגו את האובייקט הטוב ביותר או המימוש האפשרי הטוב ביותר של הדמיון המובנה והמעוצב היטב של המציאות הפוסטמודרנית, במסגרת סחר החליפין הקיים בתוך ההמון. מגמת השיווק, ההצלחה החומרית והניהול הנכון של האהבה כמושא הם הגורמים הדומיננטיים בקבלת החלטה מעין זו, קרי להתאהב או למצוא אהבה או לזכות בקניין האהבה. כל ניסיון להעלות מחדש על פני השטח טקסים או אופני הבעה אלו או אחרים זוכה לביקורת קטלנית היות שהכל כבר חווינו, בכל חזינו, התנסינו בכל ואי לכך אי אפשר לחדש ואי אפשר להפתיע את הדמיון הפוסטמודרני העייף.

ההנחה שרווחה בעבר, ששני אנשים מתחילים בנקיטת פעולות העתידות להביא לידי ביטוי את כישוריהם ל"התאהבות", לאחר שהיו זרים זה לזו והתוודעו האחת לשני (או כל מקבילה אחרת), איננה רווחת יותר ואף סותרת את הקיום הפוסטמודרני: הרי שאין במשיכה המינית או במתן ביטוי להתאהבות כדי לכוון מציאות חדשה, אלא זהו ניסיון מוצלח או נואל, להגדיר את זכיתם של שני בני/בנות הזוג במושא מסוים, שאליו

מתאוה כל אדם בהמון, אך אין זה ברור כלל שזהו מושא של תשוקה אדירה, תאוה או מימוש פנטזיה נכספת של אינדיווידום מסוים.

אף קיום יחסי מין אין כדי להצביע על אהבה הנובעת ממצאיאת תכונות משותפות של בני הזוג האחת בשני או כל חלופה אחרת, אלא על קיומם של אינטרסים משותפים (רגעיים או חולפים ברוב המקרים), שהרי הניסיון להתגבר על שעמום הדדי והתקווה שהשיממון אכן לא יאפוף אותם מאוחר יותר לא יצלח בידם, לשם כך ראוי להציג את המשכיכה המינית של בני הזוג כ"דחף בלתי נשלט", "טירוף חושים" סינטטי או היענות לצורך מיידי. אם דרכנו בהגדרת מושג האהבה הייתה בעלת מאפיינים פסימיים ציניים במיוחד, הרי שניתן להתעמק ולו מעט בתופעות חזותיות ווקליות הקרורות בשם "טירוף האהבה" או "ההתאהבות הסוחפת" או "אהבה ממבט ראשון", אשר אין בהם יותר מאשר הוכחה לכך, שיש בכוחה של האהבה המוצגת בפנינו או נמכרת לנו בכל קרן רחוב ומעל כל מסך, כדי להצביע על בדידות רבה שקדמה ל"התאהבות" זו, על ניסיונות בריחה לעבר או מאובייקט זה או אחר, ניסיון נואל לשיפור מצב כלכלי, או חתירה להעלאת הדימוי העצמי ואולי גם השגת סטאטוס חברתי גבוה יותר, כשהגורע מכל מצפה לאוהבים אלו הוא: צו הגורל שממנו קשה לברוח בדמות השיממון המכלה כל חלקה טובה העתיד להשתלט על עולמם.

המסקנה המתבקשת לאור ניתוח הדרך שבה האינדיווידום הלך בה עד עתה, שלא לנאורות, לא לתודעה העצמית ולא לגאון בעל תעצומות הנפש פתרונות נאותים למציאות הפוסטמודרנית. במציאות פוסטמודרנית זו אין אפשרות לדון בשום נושא מתוך מחשבה מעמיקה, התבוננות פנימית ארוכת טווח או לאחר חיפוש ארוך ומתיש אחר האמת, היופי או הצדק. הרי לכל היותר הפוסטמודרניות עוסקת בניהול נכון של עסקי האהבה, ברכישת מיומנויות, בכישורים ובהקשבה מעמיקה ליועצי אהבה להמונים, מגשרים, חוזים ונביאי אהבה למיניהם והיא אולי מעין פתרון מעשי לדרישה החברתית. במציאות של תרבות ההמונים, כל שאלה תהא מוגדרת כך שתהא בה נגיעה לכלל הציבור. מכאן, שגם השאלה, כיצד ניתן להשליט את האהבה במציאות ההמונית, למען ההמונים כשתוצריה הם לרווחת ההמונים, היא שאלה הנעדרת כל משמעות אינדיווידואלית, פרט לקונה שריכז את המוצר המסוים הזה עבורו. אין לראות באהבה לא מתת אלוה ולא אמנות, לא כיסופים ולא ערגה, לא חלום ולא פנטזיה נעלה אלא "מקצוע", שיש ללמוד אותה או אותו כמו כל נושא אחר, ואף לרכוש אימון או פרקסיס, (בשפה המרכזיסטית שהלכה לעולמה). למעשה, אם האדם פועל על פי צווי מצפונו

ובהתאם לשכלו, להכרת עצמו, לעברו, לזולתו ולהכרת האפשרויות הגלומות בעתידו (כגון: קוצר חייו) או מפני החרדה מבדידות, הרי שכל המועקות והמעמסה האנושיים, כל אלו אינם מביאים אותו לחפש אחר אחדות לקיומו אלא לחיפוש אחר קוסם שינהל בצורה ארגונית יעילה ומשביעת רצון את חייו, ואולי יהווה קוסם זה מושא או לחילופין דגם לאהבה. אותו קוסם או רב-מאג הופך לדמות "מושכת", בעלת "סקס-אפיל", קסם רב נובע ממנה ואף "אפשר בקלות מטומטמת" להתאהב בו. זהו נשוא ההערצה של ההמונים ולכן כדאי להתאהב בו ולאהוב אותו, כי כך חשים בקיומה של האהבה בתוכנו, כחלק בלתי-נפרד מההמון השלם.

ישנן חברות שבני האדם נאנסים להסתגל זה לזה במסגרת ההסתגלות החברתית הנכפית על החברה כולה, בעוד שבחברות אחרות, הפתוחות והדמוקרטיות, זכות הבחירה של הפרט נכפתה עליו בדרכים עקיפות. השוויון של הבחירה או קבלת החלטות הוא בגדר שוויון של "זהויות", כלומר של אנשים העובדים באותן העבודות, בעלי אותם תחביבים, הרואים את אותן תכניות טלוויזיה וכו', ולא שוויון של "יחידות אינדיווידואליות", כלומר בעלי ייחודיות זו או אחרת. בחברה הפוסטמודרנית אמצעי התקשורת פירקו את כלל האירועים בעולם ליחידות אטומיות, כך שהמציאות כולה הפכה להיות למציאות אחידה של משמעויות, מסרים או דימויים המופצים לכל עבר. אין תיאוריות ייחודיות לכל חברה, אלא מסרים שפורקו בצורה אחידה ומועברים באותם אמצעי התקשורת לעולם כולו. המסרים נקלטים על ידי ההמונים ונבלעים לתוכם מבלי להשאיר עקבות. המסרים התכופים, הדחוסים ובעלי משמעות אחידה, משאירים את ההמונים אדישים ואין הם מסוגלים להגיב אלא על פי הנחיה חיצונית בלבד. בחברה זו, המנחה הוא זה שמכוון את הפרשנות של המסרים התרבותיים ולמעשה ההמון מופעל כמריונטות מבלי להבין את הסמלים, המשמעויות או אף את הסיבות לתנועתו.

בחברה פוסטמודרנית זו זכה למימוש עיקרון פילוסופי נוסף של תנועת ההשכלה, כי "הנפש היא חסרת מין" - (l'ame n'a pas de sex), כלומר הנשים אינן שונות מהגברים, ולכן האהבה הארוטית המבוססת על קיטוב או על חרדה מפני תוצאותיה נעלמת. הקונפורמיות שאין בה מתחים ורק אולי קורטוב של אלימות שורה בכל מקום, גם אם היא לובשת ופושטת צורה לעיתים תכופות. אין הקונפורמיות הפוסטמודרנית מתיימרת לפתור את בעיות האנושות וודאי שאין בכוחה לפתור את כל בעיות האינדיווידום והייחודיות שמצויים אי שם בדמיונו. אי לכך, הייחודיות או חרדת

ההיבדלות באות לידי ביטוי בצורות אלימות של שימוש בסמים, באלכוהול, באלימות פיזית או בסטיות מין, שגם הם הפכו לממסד תעשייתי-עסקי, בעל מנגנוני שליטה ובקרה.

השגרה של העבודה והשגרה של הפנאי יוצרות קונפורמיות. בשגרה זו יש מעט מאוד תקווה, אכזבה, צער, פחד, חרדה או כיסופים לאהבה. רק אימת האין, ההיעדר יוצרת כיסופים למציאות יצירתית וראשונית. האחדות בעבודה, בפנאי ובבילוי אינן אלא התמזגות של נפש אחת עם רעותה, היות ורוב הפעילויות הללו הממד הסביל הוא השולט בהן, גם אם הממד הפעיל נראה כמונחה על ידי דחפים, דמיונות זרים ודימויים חיצוניים. כך לדוגמה, אדם העובד שעות ארוכות, עושה זאת מתוך תחושה של היעדר ביטחון או בדידות, שאפתנות או תאוות בצע, אך וודאי שלא הארוס הוא אשר מניע אותו בפעולותיו.

דפוס ההתאהבות בחברה הפוסטמודרנית הביא ליצירת דימוי כללי נרקסיסטי, שלפיו שני אנשים "המאובים" זה בזה, ללא יכולת לחוש אהבה לזולתם, הרי שהם אוהבים אהבה אנוכית, בהיותם מזהים את עצמם זה עם זה. אמנם זוהי אשליה של אהבה, היות שאהבתם היא ארוטית אין בה אהבת האחר או אהבת האנושיות שבכל אחד מהם, בניכור הכללי האופף את החברה כולה, זהו הרע במיעוטו. זוהי אהבה נרקסיסטית, המאפיינת את התרבות הפוסטמודרנית, האהבה העצמית שבעבר הוגדרה ברוב התרבויות כחטא.

המיתוסים המודרניים חלפו להם מן העולם ובמקומם עלתה הפוסטמודרניות שאין עמה כל בשורה אלא ביטול ושליה של צורות, תכנים ומשמעויות. מעבר להווה לא קיים דבר בעל משמעות, כשהעתידי ריק ולא ממשי כמו העבר. היות שההווה עצמו הוא אוסף של אפיזודות חולפות, הרי שכל יצירה או מעשה נשגב של יחיד מתבטלים ונעלמים זמן קצר לאחר התרחשותם או הופעתם. כל מעשיו של האינדיווידום היוצר נעלמים בתוך ההמון אשר איננו מסוגל לקלוט את עומס המסרים התרבותיים האדירים המושלכים לעברו. מצב עניינים זה מעודד רלטיביזם המקבל עליו את הדין בכל נושא, כיוון שמן השינוי השתמע שההווה אינו חשוב. בהיעדר כללים, אמנות מידה או השקפות עולם נמצא שכל האמיתות, אינן אלא בגדר אשליות.

בסיומו של מסע מלא תהיות בשבילי התודעה והרוח נותרנו עם תחושת ריקנות עמוקה, אף-על-פי שקטפנו פרות רבים ממטעי המחשבה והרוח. נותרנו במצב מלנכולי, בתחושת דיכאון מתמדת ואף טינה נוכח היעלמותם של אידיאלים, אידיאות וחלומות, לנוכח אחרית שאינה שונה מהראשית היות שהמקור של שניהם טמון בכאוס. ניסיונות יצירה אלו או אחרים מובילים להדמיות ריקות, כשלא ניתן להציל את הממשי או לכוון משמעויות באמצעות בניית נקודות ייחוס. במציאות זו בה שולט כרונוס, הדורש עוד ועוד אירועים חדשים ב-real time על מנת לבלוע אותם לתיאבון וכך לבטלם מהעולם, מההווה ומהעתיד המצויים במצב של תרדמת או קיפאון עמוק. לאינדיווידום נותרו רק עיסוקים שפלים, כגון איסוף השאריות של כרונוס והפיכת פסולת זו לתכלית חיי הרוח והתודעה כיום.

מקורות

אלו הם עקרי המקורות מהם הושפעתי בעת כתיבת מסה זו.

Adorno, T. W. and Horkheimer, Max, (1972), **Dialectic of Enlightenment**, New York: Seabury

Baudrillard, Jean, (1973), **Toward a Critique of the Political Economy of the Sign**, St. Louis: Telos Press.

Baudrillard, Jean, (1983), **Simulations**, New York: Semiotext.

Baudrillard, Jean, (1983), **In the Shadow of the Silent Majorities**, New York: Semiotext.

Baudrillard, Jean, (1998) "The End of the Millennium or The Countdown", in **Theory, Culture and Society**, London: Sage

Cassirer, Ernst (1951), **The Philosophy of the Enlightenment**, (trans. By F.C.A. Koelin and J.P. Pettegrove) Princeton: Princeton University Press.

Cassirer, Ernst (2000), **The Logic of Cultural Sciences – Five Studies**, (trans. S. G. Lofts), New Haven: Yale University Press.

Sloterdijk, Peter, (1983), **Kritik der zynischen Vernunft**, Frankfurt-am-Main: Suhrkamp Verlag.

Sloterdijk, Peter, (2000), Die Verachtung der Massen. **Versuch über Kulturkämpfe in der modernen Gesellschaft**, Frankfurt-am-Main: Suhrkamp

Taylor, Charles, (1989), **Sources of the Self – The Making of the Modern Identity**, Cambridge: Cambridge University Press.